

Nr 123.

Ankom till riksdagens kansli den 31 maj 1932 kl. 6 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I den till riksdagen den 4 januari 1932 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1932/1933 har Kungl. Maj:t i avseende å femte huvudtiteln, innefattande anslagen till socialdepartementet (punkt 9 av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över socialärenden samma dag), föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlätas i ämnet, till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1932/1933 beräkna ett extra reservationsanslag av 20,000,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 22 april 1932 dagtecknad proposition, nr 250, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för sagda dag, föreslagit riksdagen att till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 25,000,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

I statsrådsprotokollet har inledningsvis redogjorts för de under senare år anvisade anslagen för arbetslöshetens bekämpande och vissa i samband därmed stående frågor. *Tidigare anslag m. m.*

För år 1921 anvisade 1920 års riksdag ett förslagsanslag, högst, å 1,000,000 kronor för bekämpande av arbetslösheten (riksdagens skrivelse nr 410). Vidare anvisade 1921 års riksdag för samma år till bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd på tilläggsstat dels enligt skrivelse nr 177 ett förslagsanslag, högst, å 11,000,000 kronor — varav en summa av 500,000 kronor beräknades till bestridande av särskilda åtgärder för lindrande av nöd, som i

följd av arbetslöshet drabbat personer, vilka icke enligt då gällande författning voro kvalificerade att erhålla arbetslöshetsunderstöd — dels ock enligt skrivelse nr 350 ett reservationsanslag av 23,500,000 kronor. De genom allmänna arbetslöshetsanslag för år 1921 av riksdagen anvisade medlen utgjorde alltså sammanlagt 35,500,000 kronor. I det närmaste hela detta belopp togs under samma år jämlikt Kungl. Maj:ts särskilda beslut i anspråk dels för nödhjälpsarbeten, dels för särskilda ändamål. Vad beträffar dessa särskilda ändamål, torde få erinras om att bland dem även ingick hjälp till utförandet av vissa vägföretag i fria marknaden. Genom beslut den 2 september 1921 ställde nämligen Kungl. Maj:t till statens arbetslöshetskommissions förfogande från förenämnda reservationsanslag å 23,500,000 kronor ett belopp av högst 1,000,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet användas dels till förskotterande, mot av kommissionen godkänd säkerhet, av erforderliga medel för utförande av med statsmedel understödda väganläggningar och vägförbättringar m. m., dels ock till gäldande av belopp, varmed den för dylikt vägföretag beräknade kostnaden kunde komma att överskridas.

Dessutom anvisade 1921 års riksdag under titel »Utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» på tilläggsstat för år 1921 ett reservationsanslag av 9,000,000 kronor, att utgå av lånemedel och att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas för sådana arbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten (riksdagens skrivelse nr 339 B).

För år 1922 anvisade 1921 års riksdag ett förslagsanslag, högst, å 3,000,000 kronor, till bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd. För sistnämnda ändamål beräknades 500,000 kronor (riksdagens skrivelse nr 350). Vidare beviljades av 1922 års riksdag på tilläggsstat för samma år för bekämpande av arbetslösheten reservationsanslag till sammanlagt belopp av 85,000,000 kronor, därav ett belopp av 10,000,000 kronor finge användas till statsbeställningar och kristidsarbeten genom kommunikationsverken och ett belopp av 5,000,000 kronor för beställningar genom andra ämbetsverk (riksdagens skrivelse nr 291).

Dessutom medgav 1922 års riksdag att, då ännu odisponerade delar av de till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid postverket, telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk å riksstaten för år 1921 och å tilläggsstaten för år 1920 anvisade reservationsanslag om tillhoppa 17,500,000 kronor finge — med undantag av ett belopp av högst 820,000 kronor, som beräknades åtgå för vissa särskilda ändamål — enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas för sådana arbeten för telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks räkning, vilka kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten. Ytterligare anvisade 1922 års riksdag för sistnämnda ändamål på tilläggsstat för år 1922 under titel »Utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor att utgå av lånemedel (riksdagens skrivelse nr 99).

För tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisade 1922 års riksdag ett reservationsanslag å 5,000,000 kronor (riksdagens skrivelse nr 291).

Med hänsyn till befintliga reservationer å tidigare anvisade anslag till ar-

betslöshetens bekämpande äskades icke något allmänt arbetslöshetsanslag för *budgetåret 1923/1924*.

Däremot anvisade 1923 års riksdag, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning i ämnet, för sådana arbeten för telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks räkning, vilka kunde påkallas av arbetslösheten, för sistnämnda budgetperiod ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor att utgå av lånemedel (riksdagens skrivelse nr 295).

Vidare må i detta sammanhang nämnas, att 1923 års riksdag, efter Kungl. Maj:ts förslag, medgav, att för vidtagande av åtgärder till lindrande av nöden bland vissa arbetslösa järnbruksarbetare finge av femte huvudtitelns allmänna besparingsfond tagas i anspråk ett belopp av förslagsvis 70,000 kronor.

Ej heller för *budgetåret 1924/1925* begärde Kungl. Maj:t något allmänt arbetslöshetsanslag. Vid 1924 års riksdag motionsvis väckta förslag om anvisande av ytterligare anslag till arbetslöshetens bekämpande lämnades av riksdagen utan bifall.

Av sistnämnda års riksdag meddelades i stället, på Kungl. Maj:ts förslag, vissa beslut, enligt vilka tidigare för arbetslöshetens bekämpande beviljade anslag skulle få tagas i anspråk för andra ändamål.

Sålunda medgav riksdagen, enligt två särskilda beslut, att de av 1922 års riksdag för bekämpande av arbetslösheten beviljade reservationsanslagen finge intill ett belopp av 1,750,000 kronor användas till färdigställande av vissa utav Norrlands statsarbeten påbörjade arbetsföretag, vilka på grund av arbetslöshetens nedgång icke fullbordats, och intill ett belopp av 1,350,000 kronor för färdigställande av vissa utav Södra Sveriges statsarbeten påbörjade, men av nyssnämnda anledning icke fullbordade företag (riksdagens skrivelser nr 128 och 294).

Vidare medgav 1924 års riksdag, att ej förbrukade delar av de av riksdagen anvisade anslagen till arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten samt till statsbeställningar och kristidsarbeten genom nämnda verk finge, efter beslut i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, användas för färdigställande av sådana arbetsföretag vid samma verk, som igångsatts med anlitan av sistberörda anslag men sedermera vid nödhjälpsarbetenas avveckling icke hunnit fullbordas (riksdagens skrivelse nr 330).

I detta sammanhang må emellertid å andra sidan erinras, att Kungl. Maj:t genom beslut den 4 april 1924 medgav, att vad som av medel, förskotterade jämlikt Kungl. Maj:ts förberörda beslut den 2 september 1921 för utförande av med statsmedel understödda väganläggningar och vägförbättringar m. m., återbetalats eller kunde komma att återbetalas, finge av statens arbetslöshetskommission användas till fullföljande av den verksamhet, som av kommissionen i övrigt bedreves i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade beslut.

Med hänsyn till alltjämt förefintlig behållning å 1922 års reservationsanslag för bekämpande av arbetslösheten begärde Kungl. Maj:t icke något anslag till ändamålet för *budgetåret 1925/1926*. Motionsvis väckt förslag om sådant anslag avslogs av 1925 års riksdag.

För ettvarvt av de därefter närmast följande budgetåren beviljades i enlighet med Kungl. Maj:ts i särskilda propositioner framställda förslag extra reservationsanslag till bekämpande av arbetslösheten, nämligen för

budgetåret 1926/1927 av 1926 års riksdag ett anslag å 8,000,000 kronor (riksdagens skrivelse nr 344),

budgetåret 1927/1928 av 1927 års riksdag ett anslag å 5,000,000 kronor (riksdagens skrivelse nr 270),

budgetåret 1928/1929 av 1928 års riksdag ett anslag å 3,000,000 kronor (riksdagens skrivelse nr 370), samt

budgetåret 1929/1930 av 1929 års riksdag ett anslag å 2,800,000 kronor (riksdagens skrivelse nr 272). Därjämte skulle av behållningen å anslagen till färdigställande av vissa statsarbeten ett belopp av 500,000 kronor tagas i anspråk.

För *budgetåret 1930/1931* äskade Kungl. Maj:t i proposition nr 255 av 1930 års riksdag till bekämpande av arbetslösheten ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor, vilket anslag tillika var avsett att användas till bestridande av vissa utgifter för avveckling av arbetslösheten å Seskarö. I anledning av propositionen samt i ämnet väckta motioner anvisade 1930 års riksdag för nämnda budgetår till bekämpande av arbetslösheten ett extra reservationsanslag av 2,500,000 kronor, varav ett belopp av sammanlagt högst 300,000 kronor skulle få användas till bestridande av utgifter för inköp av Sandviks sågverk å Seskarö med tillhörig mark, byggnader och inventarier ävensom för nödiga kompletteringsarbeten för en årstillverkning av 9,000 standards (riksdagens skrivelse nr 392). På därom av Kungl. Maj:t i proposition den 6 mars 1931, nr 167, gjord framställning medgav sedermera 1931 års riksdag (skrivelse nr 124), att för förstärkning av nyssnämnda anslag å 2,500,000 kronor finge till anslaget från det för budgetåret 1930/1931 anvisade förslagsanslaget till oförutsedda utgifter överföras ett belopp av 4,000,000 kronor. Sammanlagt har alltså för budgetåret 1930/1931 till bekämpande av arbetslösheten anvisats ett belopp av 6,500,000 kronor.

I proposition nr 201 till 1931 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för *budgetåret 1931/1932* till bekämpande av arbetslösheten anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000,000 kronor. I motiveringen till förslaget framhölls, bland annat, att statens arbetslöshetskommission såväl i fråga om reservarbeten som beträffande beredande av kontantunderstöd och hjälp i andra former borde hava möjlighet att lämna allt det bistånd, som med hänsyn till tillgången på arbetsmöjligheter och andra omständigheter funnes skäligt.

I skrivelse den 30 maj 1931, nr 301, anmälde riksdagen, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1931/1932 anvisat det sålunda äskade anslaget.

Genom särskilda beslut ställde därefter Kungl. Maj:t i anledning av denna riksdagsskrivelse medel från ifrågavarande anslag till arbetslöshetskommissionens förfogande för det med anslaget avsedda ändamålet samt meddelade i övrigt vissa föreskrifter rörande kommissionens verksamhet. Därvid för-

ordnade Kungl. Maj:t, bland annat, att av nämnda medel ett belopp av högst 1 miljon kronor skulle användas dels till förskotterande, mot av arbetslöshetskommissionen godkänd säkerhet, av erforderliga medel för utförande av med statsmedel understödda väganläggningar och vägförbättringar m. m., dels ock till gäldande av belopp, varmed den för dylikt vägföretag beräknade kostnaden kunde komma att överskridas, varjämte Kungl. Maj:t föreskrev, att sagda belopp om 1 miljon kronor skulle av kommissionen bokföras och redovisas såsom en särskild fond, benämnd »väglånefonden».

De av 1931 års riksdag anvisade medlen till arbetslöshetens bekämpande visade sig icke tillräckliga för sitt ändamål. I anledning därav har det för innevarande budgetår anvisade arbetslöshetsanslaget förstärkts.

I sistberörda hänseende må erinras, att arbetslöshetskommissionen i skriftelse den 9 december 1931 gjorde framställning, bland annat, om anvisande av ytterligare medel till bekämpande av arbetslösheten under nu löpande budgetår. Kommissionen anförde därvid, att densamma med hänsyn till den alltjämt stegrade arbetslösheten måst företaga en utvidgning av den av kommissionen bedrivna hjälpverksamheten samt att en dylik utvidgning vore nödvändig jämväl under återstoden av budgetåret. Kommissionen hade sålunda för avsikt att under vintern successivt utöka de statliga reservarbetena och att parallellt därmed göra det möjligt för kommunerna att utvidga de statskommunala reservarbetena. Därjämte räknade kommissionen med en till tiden begränsad utvidgning av den kontanta understödsverksamheten. Kommissionen utgick vidare från att den tidigare bedrivna verksamheten för anordnande av utbildningskurser för arbetslös ungdom borde erhålla vidgad omfattning. Kommissionen föreslog, att kommissionens medelsreserv skulle för budgetåret upptagas till 2,000,000 kronor samt att den i det föregående omförmälda väglånefonden å 1,000,000 kronor skulle förstärkas med ytterligare 1,000,000 kronor. Med dessa utgångspunkter uppskattade kommissionen medelsbehovet för budgetåret 1931/1932 till sammanlagt 29,436,267 kronor. Då kommissionens medelsbehållning den 1 juli 1931 uppgått till 1,843,539 kronor samt det av 1931 års riksdag för budgetåret 1931/1932 anvisade arbetslöshetsanslaget utgjorde 10,000,000 kronor, hade till kommissionens förfogande för samma tid stått ett belopp av 11,843,539 kronor. Enligt kommissionen kunde därför för berörda budgetår beräknas en bristande medelstillgång av (29,436,267 — 11,843,539) 17,592,728 kronor. På grund härav hemställde arbetslöshetskommissionen, att såsom anslagsförstärkning för budgetåret 1931/1932 måtte anvisas ett belopp av i avrundat tal 17,500,000 kronor.

Med anledning av förenämnda framställning ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 11 december 1931 för uppehållande av kommissionens verksamhet till dess förfogande från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter i allmänhet ett belopp av 3,000,000 kronor, beräknat att täcka kommissionens utgifter intill dess frågan om beredande av ytterligare medel för innevarande budgetår kunde bli föremål för riksdagens prövning.

Vidare framlade Kungl. Maj:t i en den 4 januari 1932 dagtecknad proposition, nr 15, förslag om förstärkning av det för budgetåret 1931/1932 anvisade

anslaget till bekämpande av arbetslösheten. Vid behandlingen i statsrådet av frågan om anslagsförstärkning för ifrågavarande ändamål för berörda budgetår framhöll departementschefen, bland annat, att en omläggning av det nuvarande systemet för statliga åtgärder till arbetslöshetens lindrande icke för det dåvarande syntes böra ifrågasättas, därvid tyngdpunkten av hjälpverksamheten fortfarande borde förläggas till arbetslinjen, men att den allvarliga situationen på arbetsmarknaden givetvis utgjorde en maning att inom ramen för nämnda system söka sig fram på olika vägar i syfte att så effektivt som möjligt bispunga de arbetslösa. Departementschefen påpekade, att en utvidgning i skilda riktningar förekommit eller förutsatts skola äga rum t. ex. genom lämnande av bidrag till statskommunala arbeten till högre andel av kostnaden än tidigare, genom en vidgad tillämpning av systemet med kontantunderstöd ävensom genom det av Kungl. Maj:t den 23 december 1931 fattade principbeslutet beträffande kursverksamhet för arbetslösa, vilket åsyftade dels en utvidgning av nämnda verksamhet dels ock ett systematiskt sammanbindande av verksamheten med beviljande av understöd åt de i kurserna deltagande. Vidare framhöll departementschefen, att en dylik utvidgning i tillämpningen av det gällande systemet för den statliga hjälpverksamheten syntes böra kunna ifrågakomma även i andra riktningar. Härom anförde departementschefen närmare följande.

Kungl. Maj:t borde vid dispositionen av anslaget äga viss frihet att i olika fall välja den väg, som med hänsyn till omständigheterna funnes kunna medföra den största effekten. Såsom exempel på vad därmed åsyftades kunde anföras, att domänstyrelsen i skrivelse den 14 december 1931 gjort framställning om att ett belopp av intill 1 miljon kronor av arbetslöshetsmedel måtte få disponeras som bidrag till kostnaderna för utförande i syfte att lindra arbetslöshet av vissa avverkningsarbeten, för vilka med rådande prisläge ekonomisk bärighet icke uppnåddes. Visserligen hade arbetslöshetskommissionen i yttrande över nämnda framställning den 31 december 1931 avstyrkt åtgärder i den föreslagna riktningen, därvid som skäl anförts principiella erinringar mot möjliggörande genom tillskott av arbetslöshetsmedel av att avverkningen på statens skogar upprätthölls utan nödig hänsyn till priserna på världsmarknaderna. I och för sig syntes dessa principiella erinringar icke böra fränkännas berättigande. Men detta borde icke utgöra hinder för att, då alldeles särskilda omständigheter föreläge, en utvidgning — inom domänstyrelsens verksamhetsområde eller eljest — av det normala arbetsprogrammet ägde rum, för såvitt därigenom möjlighet bereddes att på ett på en gång billigt och speciellt verkamt sätt ingripa mot arbetslösheten. Avgörandet i dylika frågor borde emellertid förbehållas Kungl. Maj:t. För den händelse riksdagen icke framställde erinran mot det anförda, vore avsikten att, i den mån uppslag av antydd innebörd och betydelse framkomme, i begränsad omfattning förorda deras utnyttjande.

Mot arbetslöshetskommissionens kalkyler beträffande beloppet av den medelsförstärkning, som för innevarande budgetår påkallades, förklarade sig departementschefen icke finna skäl till erinran. Då Kungl. Maj:t genom omförmälda beslut den 11 december 1931 redan ställt ett belopp av 3,000,000 kronor till kommissionens förfogande, skulle enligt kommissionens beräkningar ytterligare hava erfordrats ett belopp av 14,500,000 kronor. Med hänsyn till önskvärdheten av att möjlighet funnes till bestridande av särskilda kostnader för utfö-

rande av åtgärder, tillkomna genom direkt beslut av Kungl. Maj:t, ansåg departementschefen emellertid, att det erforderliga beloppet borde avrundas uppåt till 15,000,000 kronor. För beredande av ifrågavarande förstärkning föreslog departementschefen, efter samråd med chefen för finansdepartementet, att fonden för statsskuldens amortering skulle tagas i anspråk.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte besluta, *dels* att till förstärkning av det för budgetåret 1931/1932 under femte huvudtiteln anvisade extra reservationsanslaget till bekämpande av arbetslösheten skulle till nämnda anslag från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter i allmänhet överföras ett belopp av 15,000,000 kronor, *dels ock* att från fonden för statsskuldens amortering skulle över den i riksstaten för budgetåret 1931/1932 under rubrik »I anspråk tagna kapitaltillgångar» uppförda titeln »Fonden för statsskuldens amortering» till förenämnda anslag till oförutsedda utgifter i allmänhet överföras ett belopp av 15,000,000 kronor.

I skrivelse den 10 februari 1932, nr 21, anförde riksdagen i huvudsak följande.

1931 års riksdag hade till bekämpande av arbetslösheten i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för innevarande budgetår anvisat ett extra reservationsanslag av 10,000,000 kronor. Detta anslag hade emellertid med hänsyn till det rådande allmänna läget på arbetsmarknaden och de utvecklingstendenser, som för vissa yrkesgrupper gjort sig märkbara, visat sig otillräckligt. I likhet med departementschefen funne riksdagen för den skull oavvisligt, att ytterligare medel ställdes till förfogande för ändamålet i fråga. Såväl beträffande reservarbeten som i fråga om kontantunderstöd och hjälp i andra former borde möjlighet förefinnas att skänka allt det bistånd, som med hänsyn till ekonomiska resurser, tillgången på arbetsmöjligheter och andra omständigheter kunde finnas skäligt.

Vad anginge planläggandet av hjälpverksamheten för återstoden av innevarande budgetår hade Kungl. Maj:ts förslag i huvudsak icke givit riksdagen anledning till erinran. Tyngdpunkten av denna verksamhet borde alltså, i enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit, läggas på arbetslinjen, men självfallet vore, att med hänsyn till rådande förhållanden på arbetsmarknaden jämväl en utsträckning av den kontanta understödsverksamheten vore av behovet påkallad.

I fråga om den bedrivna kursverksamheten för arbetslös ungdom innebure det föreliggande förslaget en mera vidsträckt tillämpning och en vidgad organisation av denna verksamhet. Riksdagen ville såsom sin åsikt framhålla, att verksamheten syntes böra i organisatoriskt hänseende tillsvidare bedrivas på samma sätt som ditills, men med den vidgade omfattning, som det behjärtansvärda syftet påkallade.

Med hänsyn till situationen på arbetsmarknaden funne ock riksdagen en utvidgning av hjälpverksamheten även i övrigt vara motiverad. Riksdagen ansåge sig sålunda kunna medgiva, att visst belopp ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter prövning av Kungl. Maj:t användas för främjande av företagsverksamhet, varigenom i största möjliga utsträckning ökade arbetstillfällen skulle kunna beredas. Riksdagen hade ansett ifrågavarande belopp böra bestämmas till 500,000 kronor.

På sätt motionsvis föreslagits, syntes även lantarbetare, som ofrivilligt bragts till arbetslöshet, med hänsyn till den förvärrade depression, varav jordbruket drabbats, böra likställas med övriga arbetare, som åtnjöte arbetslöshetshjälp.

Vad slutligen beträffade storleken av det av Kungl. Maj:t äskade förstärkningsanslaget, hade riksdagen funnit sig böra anvisa det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet.

Under återopande av vad sålunda anförts anmälde härefter riksdagen, att riksdagen beslutat bifalla den av Kungl. Maj:t i propositionen gjorda hemställan.

Genom beslut den 12 februari 1932 har Kungl. Maj:t givit arbetslöshetskommissionen, statskontoret, riksräkenskapsverket och fullmäktige för riksgäldskontoret tillkänna riksdagens ifrågasvarande beslut.

Vidare har Kungl. Maj:t genom ämbetskrivelse samma dag till statskontoret, vilken i avskrift tillställts telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domänstyrelsen och arbetslöshetskommissionen, dels förklarat domänstyrelsens omförmälda framställning den 14 december 1931 icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd, dels ock förklarat sig vilja framdeles, efter därom i varje särskilt fall gjord framställning från vederbörande myndighet, till prövning upptaga frågan om använing — i enlighet med förenämnda, av departementschefen och riksdagen angivna riktlinjer — från det för budgetåret 1931/1932 anvisade reservationsanslaget till bekämpande av arbetslösheten av medel, till ett sammanlagt belopp av högst 500,000 kronor, till främjande av arbetsföretag, varigenom i största möjliga utsträckning arbetstillfällen skulle kunna beredas.

Därjämte har Kungl. Maj:t — jämväl genom beslut den 12 februari 1932 — av anslaget till arbetslöshetens bekämpande ställt till arbetslöshetskommissionens förfogande ett belopp av en miljon kronor till förstärkande av den förut omförmälda väglänefonden att användas till med fonden avsedda ändamål samt bokföras och redovisas på sätt beträffande fonden föreskrivits.

Sammanlagt hava från och med år 1920 till och med budgetåret 1931/1932 till arbetslöshetens bekämpande anvisats omkring 200 miljoner kronor.

Genom ett i februari 1932 utfärdat cirkulär till kommunernas arbetslöshetsorgan har därefter statens arbetslöshetskommission meddelat vissa anvisningar angående utbildningskurser för arbetslösa. I detta cirkulär har kommissionen uppmanat de kommunala arbetslöshetsorganen att ägna frågorna om dylika kurser särskild uppmärksamhet och att träffa de anordningar, vilka av omständigheterna prövades påkallade och lämpliga. Såsom allmän huvudregel för kommunala åtgärder i förevarande syfte kunde enligt cirkuläret uppställas, att den personliga sakkunskap och erfarenhet samt de betydande resurser i fråga om lärarkrafter, undervisningsmateriel, lokaler m. m., över vilka det ordinarie undervisningsväsendet förfogade, borde på bästa sätt tillvaratagas och utnyttjas. Efter erinran om de möjligheter, vilka enligt gällande yrkesskolestadga förefinnas att med bidrag av statsmedel anordna även kortvariga yrkesskolekurser, vilka väl lämpa sig för arbetslösa, framhålls i cirkuläret, att vid anordnande av dylika kurser statsbidrag icke jämväl kan utgå ur arbetslöshetsanslaget. Beträffande den speciella kursverksamhet, till vilken understöd kan lämnas från det statliga anslaget till arbetslöshetens bekämpande, anföres i cirkuläret bland annat följande.

Det vore givetvis ett önskemål beträffande kursverksamheten för arbetslösa, att den erhöles en så praktisk inställning som möjligt. Det låge därvid nära till hands att rikta blicken mot yrkesbetonade kurser. Där tillgång icke funnes till av yrkesskola anordnade kurser, syntes man därvid företrädesvis böra inrikta sig på att genom anordnande av undervisning i trä- och metallslöjd och dylikt uppöva deltagarnas färdigheter i användningen av vanligen förekommande verktyg. Där läget på arbetsmarknaden påkallade anordnande av yrkesbetonade kurser för kvinnliga arbetslösa, syntes kurserna i regel böra avse husligt arbete eller sömnad.

Även allmänbildande kurser syntes emellertid ofta med fördel kunna anordnas. I allmänhet syntes i orten finnas lärarkrafter, som vore fullt skickade att planlägga och leda dylika kurser, vartill komme att kostnaden för undervisningsmateriel här ställde sig förhållandevis låg. Vid anordnande av allmänbildande kurser borde eftersträvas att inom ramen av den begränsade utbildningstid, som kunde komma i fråga, i görligaste mån bibringa eleverna sådana kunskaper, som i allmänhet kunde vara varje man eller kvinna till gagn i det praktiska livet. Föreläsningens verksamhet syntes måhända icke böra helt uteslutas, särskilt i ämnen, som kunde vidga blicken för bygdens näringsliv.

För att statsbidrag ur arbetslöshetsanslaget skulle kunna erhållas krävdes, att åtskilliga speciella förutsättningar vore uppfyllda. Först och främst krävdes, att arbetslösheten inom kommunen vore av den art och omfattning, att hjälpåtgärder överhuvud taget ansåges böra vidtagas och att därvid kurser befundes vara ett lämpligt led i hjälpverksamheten. Med avseende å deltagandet i dylika kurser vore det av vikt att framhålla, att allenast hos de kommunala arbetslöshetsorganen anmälda arbetslösa, som vid prövning befunnits vara i behov av det allmännas hjälp, ägde rätt att deltaga i med dylikt statsbidrag anordnade kurser.

Där så lämpade sig, torde kommissionen komma att föreskriva att åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd beträffande arbetslösa i de yngre åldersklasserna skulle göras beroende av att dessa arbetslösa bevisade anordnade undervisningskurser. Kursverksamheten kunde följaktligen komma att erhålla en med arbetslinjen i viss mån likartad karaktär.

Då kurserna i främsta rummet vore avsedda för oförvällat arbetslösa, följde därav, att statsbidrag endast kunde ifrågakomma, så länge deltagarna i en kurs vore att anse som oförvällat arbetslösa. Detta innebure sålunda, att arbetslös person, vilken deltog i anordnad kurs, vore skyldig att emottaga anvisat lämpligt arbete på den öppna marknaden vid risk att eljest omedelbart avstängas från rätten att deltaga i med statsbidrag anordnad kurs eller att gå förlustig det arbetslöshetsunderstöd, som kunde hava tillerkänts honom.

Med hänsyn till den ovisshet, som städse rådde beträffande arbetsmarknadens utveckling, borde kurserna ej givas en längd utöver tre månader. I många fall borde de göras kortare.

Arbetslöshets hjälp i form av kontant understöd kunde, efter arbetslöshetskommitténs prövning av behovet och i den mån samtycke därtill utverkats av arbetslöshetskommissionen, enligt sedvanliga grunder beredas arbetslös, som deltog i kurs för arbetslösa.

Där arbetslösa hänvisats till kurs i samband med erhållen arbetslöshets hjälp, hade kommittén att särskilt noga tillse, att kursarbetet hade karaktären av verklig arbetsprestation. Antalet undervisningstimmar borde uppgå till omkring 25 per vecka och i allt fall icke understiga 20 timmar per vecka. Läxläsning borde kunna ifrågakomma. Om den arbetslöse icke tillgodogjorde sig undervisningen, borde understödet indragas och han själv skiljas från kursen.

Där kursdeltagarna saknade hemmets stöd eller där så eljest av förhållan-

dena prövades lämpligt, kunde arbetslöshetshjälpen utgå in natura, exempelvis i form av kost och logi.

Vidare torde böra omnämnas, att arbetslöshetskommissionen genom cirkulär den 19 februari 1932 till de kommunala arbetslöshetsorganen bragt till nämnda organs kännedom innevarande års riksdags i det föregående omförmälda uttalande att lantarbetare, som ofrivilligt bragts till arbetslöshet, borde i fråga om arbetslöshetshjälp, vartill bidrag av statsmedel utginge, likställas med övriga arbetare.

*Gällande
bestäm-
melser.*

Gällande författningsbestämmelser angående statsbidrag till arbetslöshets-
hjälp äro sammanfattade i en kungörelse av den 7 juli 1922 (nr 419), som länder till efterrättelse tills vidare, så länge anslag till ifrågavarande ändamål utgår. I denna kungörelse gjordes viss ändring genom kungörelse den 22 juni 1928 (nr 214). Ändringen avsåg väsentligen viss av Kungl. Maj:t föreslagen och av riksdagen godkänd jämkning i bestämmelserna rörande bidrag till s. k. statskommunala arbeten, d. v. s. hjälparbeten, som bedrivs av kommuner med bidrag av statsmedel från arbetslöshetsanslaget.

Därjämte har riksdagen vid särskilda tillfällen uttalat sig angående principerna för den statliga hjälpverksamheten för arbetslösa. Sålunda meddelade *1922 års riksdag* — efter det Kungl. Maj:t den 10 mars nämnda år fattat beslut, innefattande jämkning i vissa avseenden av dittills gällande regler — i skrivelse den 7 juni 1922, nr 291, nya direktiv för bedrivande av berörda verksamhet, därvid särskilt spörsmålet om arbetskonflikts inverkan å den av staten lämnade arbetslöshetshjälpen behandlades.

Vidare beslöt *1923 års riksdag* i anledning av en till riksdagen avlåten proposition, nr 52, att vid utöandet av omförmälda verksamhet skulle, utöver då gällande direktiv, tillämpas vissa av statsutskottet närmare angivna regler för yrkesbestämningen (riksdagens skrivelse den 13 april 1923, nr 79).

Med anledning av ett av Kungl. Maj:t meddelat beslut rörande hjälpverksamheten i ett speciellt fall av arbetskonflikt upptogs vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förenämnda proposition nr 213 till *1926 års riksdag* frågan om riktlinjerna för utövande av hjälpverksamheten i fall av arbetskonflikt till förnyat skärskådande såväl i statsutskottet (utlåtande nr 168) som vid ärendets behandling i riksdagens kamrar. I överensstämmelse med vad statsutskottet i detta avseende hemställt, gjorde riksdagen i sin förut omförmälda skrivelse nr 344, i vilken riksdagen anmälde sitt beslut om anvisande av nytt anslag till bekämpande av arbetslösheten, vissa uttalanden i fråga om direktivens tillämpning. Beträffande dessa uttalanden må hänvisas till den redogörelse, som lämnats därför i 1927 års proposition i motsvarande fråga (nr 236 sid. 5).

Genom beslut den 18 juni 1926 förordnade sedermera Kungl. Maj:t, att ett exemplar av berörda riksdagsskrivelse skulle överlämnas till statens arbetslöshetskommission till kännedom och efterrättelse.

Enligt nyssnämnda kungörelse kan statsbidrag till av kommun anordnad verksamhet för understöd åt arbetslösa eller av kommun bedrivet kommunalt arbetsföretag såsom regel utgå med högst samma belopp, som av kommunen för än-

damålet ställes till förfogande. Där synnerligen vägande omständigheter påkalla, att statsbidrag utgår med större andel av kostnaderna, kan emellertid framställning härom göras hos Kungl. Maj:t. Med hänsyn till den betydande omfattning, som arbetslösheten på många håll erhållit, och de stora ekonomiska svårigheter, varmed åtskilliga kommuner hava att kämpa, har Kungl. Maj:t på senare tid i en mängd fall medgivit statsbidrag till här avsedd kommunal hjälpverksamhet med större andel än 50 % av den därmed förenade kostnaden. Till belysande av den utsträckning, i vilken dylika medgivanden lämnats, hava å sid. 11 och 12 i statsrådsprotokollet återgivits två tablåer, utvisande *det antal kommuner inom olika län*, för vilket Kungl. Maj:t för första halvåret 1932 eller del därav medgivit statsbidrag med mer än 50 % av hela kostnaden.

Sedan i statsrådsprotokollet erinrats, hurusom i årets statsverksproposition oförmållts, att statens arbetslöshetskommission i skrivelse den 9 december 1931 gjort framställning om anvisande av anslag till bekämpande av arbetslösheten under budgetåret 1932/1933 och därvid preliminärt beräknat det behöfliga anslagsbeloppet till 20,000,000 kronor, samt redogörelse lämnats för departementschefens yttrande i frågan den 4 januari 1932, har departementschefen anmält, att arbetslöshetskommissionen i en den 15 april 1932 dagtecknad skrivelse lämnat vissa uppgifter till komplettering av en del i kommissionens förenämnda skrivelse den 9 december 1931 meddelade siffror och beräkningar.

Arbetslöshetskommissionen angående medelsbehovet m. m.

För de i nämnda skrivelse lämnade uppgifterna, i vad de beröra arbetsmarknadens utveckling och läge, har departementschefen å sid. 13—29 i statsrådsprotokollet i ett sammanhang lämnat en redogörelse.

Till belysande av *arbetsmarknadens utveckling och arbetslöshetens omfattning* har kommissionen till en början meddelat vissa uppgifter, som återgivas i tre å sid. 14 i statsrådsprotokollet intagna tabeller, utvisande *den första* antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser vid den offentliga arbetsförmedlingen, *den andra* det procentuella antalet arbetslösa bland de till fackföreningarna anslutna arbetarna och *den tredje* antalet anmälda hjälpsökande arbetslösa.

Av hela antalet till kommissionen rapporterade hjälpsökande arbetslösa vid slutet av februari 1932 eller 108,032 voro 35,424 från städerna och 72,608 från köpingar och landskommuner samt 54,658 familjeförsörjare och 53,374 icke familjeförsörjare. Samtliga utom 234 utgjordes av män.

Vidare har kommissionen å sid. 15 lämnat i en tabell sammanförda uppgifter rörande *antalet hjälpta personer samt huru dessa fördela sig på de olika hjälpformerna*.

Ytterligare har kommissionen å sid. 16 meddelat en tabell rörande *de anmälda arbetslösa procentuella fördelning på yrkesgrupper vid olika tidpunkter*.

I anslutning till de sålunda lämnade statistiska uppgifterna har kommissionen i skrivelsen den 9 december 1931 anfört följande.

I stort sett hade arbetslösheten intill år 1931 varit koncentrerad till samma grupper av arbetare, som under åren närmast före 1930 varit drabbade av arbetsbrist. Genom de förskjutningar, som efter hand inträtt, kunde arbets-

marknaden dock sägas ha i viss mån skiftat karaktär eller åtminstone fått vissa drag mera utpräglade än förut. Under en följd av år hade kommissionen ansett sig kunna hävda, att arbetslöshetsfrågan företrädesvis varit ett grovarbetarproblem. Därutinnan hade numera en förändring inträtt. Under loppet av år 1931 hade arbetslösheten nämligen börjat dels att ytterligare stegras för industriarbetargrupper, som redan under längre eller kortare tid haft kännning av sina respektive företags trångmål, dels att mera märkbart breda ut sig även till förut jämförelsevis oberörda arbetsområden.

Att *grovarbetarna* alltjämt intoge en förhärskande ställning inom arbetslöshetsstocken och arbetslöshetsklientelet framginge visserligen redan därav, att deras antal omfattade cirka en tredjedel av samtliga anmälda arbetslösa. I absoluta tal vore ökningen från oktober 1930 till oktober 1931 synnerligen kraftig, nämligen från 5,622 år 1930 till 18,043 år 1931, men icke desto mindre motsvarades denna numerära stegring av en procentuell tillbakagång inom det samlade hjälpklientelet, nämligen från 38.5 % den 31 oktober 1930 till 31.5 % samma dag 1931.

Beträffande *förhållandet inom de särskilda yrkesgrupperna* anförde kommissionen i sin skrivelse den 9 december 1931 följande.

Det tryckta läget inom *jordbruket* finge visserligen icke samma statistiska belysning i rapporterna till kommissionen som beträffande näringslivet i övrigt vore fallet. Situationens allvar gjorde sig dock på andra sätt märkbart. Under den föregående stora krisen på arbetsmarknaden tjänstgjorde det vid världskrigets slut ännu ekonomiskt bärkraftiga jordbruket såsom den stora *reservoar*, vilken söge till sig en icke obetydlig del av industriens övertaliga arbetare. Nu däremot hade jordbruksnäringen att kämpa med egna svårigheter, som medfört bristande arbetstillgång för flera grupper av yrkesvana jordbruksarbetare, varigenom det följaktligen än mindre blivit möjligt att till denna näring överföra arbetslösa industriarbetare.

Försämringen på arbetsmarknaden hade under året framträtt med särskild styrka inom *skogsbruket och dess förädlingsindustrier*, där arbetslösheten erhållit en omfattning av sedan deflationskrisen 1921—1923 ej uppnådda dimensioner. Vad särskilt anginge skogsbruket hade siffran för hjälpsökande från cirka 1,600 vid början av år 1931 månad för månad — undantagandes juni och juli — gott i höjden för att i oktober nå upp till nära 8,100; i oktober 1930 hade den redovisade siffran för arbetslösa skogsarbetare varit endast 214. Utvecklingen oktober 1930—oktober 1931 hade lett till att skogsarbetarnas relativa antal i förhållande till hela antalet hjälpsökande ökats från 1.5 % till 14.2 %. Då skogsdrivningarna av allt att döma komme att avsevärt inskränkas under vintern 1931—1932 förefölle det troligt, att ställningen på denna del av arbetsmarknaden skulle bli än mer nedslående, ehuru å andra sidan en åtminstone temporär lättnad syntes vara att emotse under drivningarnas högsäsong, d. v. s. månaderna januari—mars. De ändrade förhållandena på skogsbrukets arbetsmarknad hade emellertid föranlett kommissionen att — redan före tillkomsten av det uttalande i frågan, som gjordes av 1931 års riksdag — genom beviljandet av dispenser från gällande avstängningsbestämmelser likställa skogs- och flottningsarbetare med övriga arbetslösa i fråga om möjlighet att komma i åtnjutande av statlig arbetslöshetshjälp.

Inom trävaruindustrien hade *sågverken* sedan flera år tillbaka besvärats av en tryckande depression med åtföljande arbetslöshet. Denna hade bland sågverksarbetarna i Norrland varit i det närmaste konstant hela året. För hela landet hade antalet hjälpsökande under januari 1931 varit 5,500; den 31 oktober registrerades siffran 6,800. Jämfört med ställningen i oktober 1930 vore däremot en rätt stor ökning att notera, nämligen från 2,600 (oktober 1930) till,

såsom nyss omnämndes, 6,800 (oktober 1931). Den matta köplusten vid 1931 års skogsauktioner syntes också tyda på, att företagen inom trävaruindustrien vore inställda på fortsatt begränsning av produktionen.

Inom *pappersmasseindustrien* hade tillverkningen begränsats och ett stort antal företag periodvis inställt sin fabrikation. I viss utsträckning hade arbetarna dock under tiden kunnat beredas sysselsättning med diverse förekommande reparationsarbeten m. m., vilket jämte det förhållandet, att driftinskränkningarna varit av tillfällig karaktär, torde vara förklaringen till att de rapporterade arbetslöshetssiffrorna för pappersmasse- och pappersindustrierna icke varit särskilt höga under år 1931; för januari var siffran 900, under sommarmånaderna rapporterades cirka 600 arbetslösa och den 31 oktober anmäldes 1,200 personer arbetslösa inom dessa industrier.

Redan under hösten 1930 förebådade vissa företeelser en skärpning av lågkonjunkturen inom *jord-, sten- och glasindustrierna*. Ännu i oktober 1930 hade dock antalet hjälpsökande arbetslösa inom dessa industrier blott uppgått till inemot 4 % av hela antalet hjälpsökande. Situationen förvärrades emellertid snabbt, och redan i början på år 1931 var arbetslösheten betydande. Sedan dess hade den stigit oavbrutet med undantag för juni 1931. Kulmen nåddes i augusti 1931, då nära 6,800 personer rapporterades såsom hjälpbehövande, av vilka flertalet vore stenindustriarbetare. Därefter hade siffran visserligen nedgått, så att hela antalet per den 31 oktober uppgått till cirka 5,400. Förklaringen därtill låge delvis däri, att statliga beställningar av gatsten igångsatts under oktober månad 1931, varigenom över 3,000 personer beretts utkomst. Då siffran hjälpsökande för angivna yrkesgrupper inalles endast sjunkit med ungefär 1,400, syntes emellertid ingen förbättring på arbetsmarknaden för stenindustrien ha inträtt. Trots stenbeställningarna nödgades kommissionen alltså bispringa en stor del av stenindustriens arbetslösa med arbete eller kontanta understöd.

I detta sammanhang finge ej förbises, att även glasindustrien under 1931 drabbats av ökade svårigheter, som lett till en ganska betydande arbetslöshet, enkannerligen för småglasbrukens arbetare.

Beträffande arbetstillgången inom *gruv- och järnindustrien* borde framhållas, att de kommuner, inom vilka dessa industrier vore belägna, hörde till den grupp av samhällen, som stått i en praktiskt taget aldrig avbruten förbindelse med arbetslöshetskommissionen ända sedan den förra stora lågkonjunkturen 1921—1923. Den minskade efterfrågan på dessa industriers alster hade under år 1931 föranlett stark återhållsamhet av produktionen vad anginge såväl gruvor som järnbrukshantering, vilket jämväl återspeglades i siffrorna beträffande de hjälpsökande. Dessa siffror hade hela år 1931 befunnit sig i en tillväxt, som endast svagt brutits under juni och juli. Vid årets början hade cirka 2,300 personer varit inregistrerade såsom hjälpbehövande inom dessa industrier; den 31 oktober hade siffran nästan fördubblats (cirka 4,500).

De senaste årens goda konjunkturen för den *mekaniska verkstadsindustrien* hade successivt försämrats. De hjälpsökandes antal inom denna industri hade i oktober 1930 uppgått till 1,361. Vid årsskiftet 1930/1931 hade siffran stigit till 3,064 och den 31 oktober 1931 till 4,488. Dessutom borde hållas i minnet, att korttidsarbetet tillämpats inom denna industri i stor utsträckning.

Rent siffermässigt sett komme här efter arbetslösheten inom *husbyggnadsverksamheten* i betraktande. Mot bakgrund av läget i oktober 1930 hade ställningen blivit sämre. Antalet hjälpsökande hade nämligen på ett år stigit från 848 till 2,156, och tecken saknades icke, som tydde på att stegrad arbetslöshet inom denna näringsgren hörde till de faktorer, med vilka man i fortsättningen kunde bli nödsakad att räkna. I samband därmed torde rörande *annan byggnadsverksamhet*, såsom exempelvis de offentliga vägarbetena, böra

erinras om de högst avsevärda belopp, som från statens, kommunernas och vägstyrelsernas sida anvisats till olika slag av vägföretag, varigenom en betydande arbetstillgång framskapats.

Inom *övriga industrier* hade arbetsmarknaden under den gångna delen av året ganska väl motstått trycket av de dåliga konjunkturerna. För en del sådana, såsom exempelvis närings- och njutningsmedelsindustrierna, kunde någon arbetslöshet av betydelse icke ens anses vara för handen. Anmärkningsvärt vore vidare, att *arbetsmarknaden för kvinnor* överhuvud taget knappast berörts av lågkonjunkturen, vilket även framginge av de låga rapportciffrorna för gruppen »husligt arbeten».

Handeln och samfärdseln hade av naturliga skäl haft starka känningar av krisen och torde komma att drabbas av ytterligare svårigheter under någon tid framåt. En stegring av arbetslösheten inom ifrågakarande näringsgrenar vore därför sannolikt att emotse under vintern.

Antalet hos arbetslöshetskommissionen anmälda arbetslösa inom *sjöfart och fiske* hade visserligen icke varit stort under år 1931 — maximum 705 i februari och minimum 245 i juli — men uppenbarligen komme en ökning av arbetslösheten på förevarande arbetsområden att inträffa till följd av den alltmer skärpta depressionen inom sjöfartsnäringen.

I sin skrivelse den 15 april 1932 har kommissionen i sistberörda avseende anfört följande.

Grov- och diversearbetarna utgjorde alltså huvudkontingenten inom arbetslöshetskommissionens klientel. Tillväxten av deras antal hade följt i det närmaste parallellt med ökningen av den totala arbetslöshetssiffran. De utgjorde sålunda vid pass en tredjedel av alla rapporterade arbetslösa. Sammanräknades grov- och diversearbetarna med jordbrukets och skogshandlingens arbetslösa, vilket ur vissa synpunkter syntes vara berättigat, kunde i det närmaste hälften av alla arbetslösa numera anses utgöras av arbetare utan särskild yrkesutbildning mot c:a 44 % i januari 1931.

Krisen inom *jordbruket* hade ännu icke mildrats utan snarare än mera skärpts. De till kommissionen rapporterade antal arbetslösa utgjorde i januari 1932 4,699 och i februari 5,832 mot 2,036 arbetslösa den 31 oktober 1931. Med påfallande tydlighet framträdde försämringen vid en jämförelse mellan arbetslöshetssiffrorna under januari månad under vart och ett av åren 1929—1932. Antalet anmälda arbetslösa inom jordbruket under denna månad hade nämligen utgjort år 1929 561, år 1930 427, år 1931 1,436 samt år 1932, såsom nämnt, 4,699.

I än högre grad hade de i *skogshushållningen* anställda drabbats av lågkonjunkturen. Mot ett redovisat antal arbetslösa skogsarbetare i oktober 1931 av 8,098 svarade i december samma år 11,852 och i januari 1932 10,142. Visserligen kunde en svag nedgång i numerären konstateras även för februari, men i betraktande av att skogsarbetarna icke ens under yrkets högsäsong på vintern kunnat förskaffa sig sysselsättning — som jämförelse kunde anföras att inalles endast 256 skogsarbetare varit rapporterade arbetslösa vintern 1929 — och då konjunkturerna för de industrier, vilka förädlade trä, alltså vore vikande, syntes snarast en ytterligare försämring i skogsarbetarnas läge vara att emotse under den närmaste framtiden.

Inom industri och hantverk vore arbetslösheten fortfarande störst bland *trävaruindustriens* arbetare, ett förhållande som varit rådande under en följd av år. Ökningen från sistlidna höst till i februari 1932 vore avsevärd. Däremot uppvisade *trämasse- och pappersindustrien* åtminstone hittills ingen oroande arbetslöshetssiffra.

Stagnationen inom *den mekaniska verkstadsindustrien* återspeglades med

växande styrka i uppgifterna över antalet arbetslösa metall-, maskin- och verkstadsarbetare. Då en förbättring av situationen inom denna industri plägade vara nära förknippad med en allmän återhämtning inom näringslivet i övrigt, enkannerligen jordbruket och byggnadsverksamheten, syntes böra räknas med fortsatt arbetslöshet av betydande omfattning även inom denna grupp av industriarbetare.

Inom *jord-, sten- och glasindustrien* hade förhållandena gått mot ytterligare försämring. En del glasbruk hade nedlagt driften, och inom stendustrien hade icke förmärkts någon ljusning. Trots den mycket betydande statliga hjälpen, varav stenindustriens hårt prövade arbetarstäm kommit i åtnjutande genom arbetslöshetskommissionen, statsbeställning av gatsten samt beredskapsarbetens förläggande till några av stenindustriens arbetslöshetscentra, syntes staten utöver bistånd medelst föreslagen, fortsatt statsbeställning av gatsten, icke kunna undgå att såsom ditills även under kommande budgetår genom reservarbeten och kontanta understöd stödja flera av de mest utsatta stenhuggarkommunerna och deras arbetslösa.

Den på sistone kraftigt ökade arbetslösheten bland *byggnadsverksamhetens* arbetare syntes angiva, att det här icke endast gällde en säsongbetonad skärpning av läget utan att även byggnadsindustrien nu fått kännning av den allmänna depressionen.

Bland *gruvindustriens* arbetare rådde fortfarande en rätt omfattande arbetslöshet, som till sin huvudsakliga del drabbade personer, vilka under årtal varit för sin existens beroende av statlig hjälp, och som fördenskull än mindre kunde tänkas reda sig utan bistånd från staten, så länge de dåliga tiderna varade.

Även inom *handel och samfärdsel* gäve sig krisens verkningar påtagligt till känna, och detsamma gällde i lika hög grad för de i *sjöfarten* anställda. Uppenbarligen syntes även här ett starkt hjälpbehov komma att i fortsättningen göra sig gällande.

Arbetslöshetsciffrorna beträffande de industrier, som företrädesvis producerade varor för avsättning inom landet, företedde däremot endast måttlig stegring från sistlidna höst räknat, och dessa yrkens arbetslösa representerade endast en ringa bräddel av den samlade arbetslösheten i landet.

I skrivelsen den 15 april 1932 har kommissionen vidare efter i ämnet verkställd undersökning i en tabell sammanfört uppgifter rörande *de hjälpta personernas samt de olika hjälpformernas fördelning å olika yrken*. Uppgifterna, som hänföra sig till förhållandena vid utgången av februari 1932, äro enligt vad kommissionen meddelat, icke alldeles fullständiga, enär vissa kommuner underlåtit att insända begärda uppgifter samt vissa inkomna uppgifter befunnits felaktiga. Tabellen återfinnes å sid. 21 i statsrådsprotokollet.

I anslutning till denna tabell har kommissionen gjort vissa å sid. 22—25 i statsrådsprotokollet återgivna uttalanden.

Till närmare belysning av reservarbetenas värde för de i arbetena anställda, ävensom till upplysning om relationen mellan arbetsförtjänster och administrationskostnader har kommissionen vidare hänvisat till i en å sid. 26 i statsrådsprotokollet intagen tabell.

Beträffande *utvecklingen å arbetsmarknaden under de senast förflutna månaderna* har kommissionen i sin skrivelse den 15 april 1932 anfört följande.

I skrivelsen den 9 december 1931 hade kommissionen framhållit, att perspektivet för den närmaste tidens utveckling på arbetsmarknaden tedde sig be-

kymmersamt. Riktigheten av denna uppfattning hade sedermera bestyrkts och kunde även siffermässigt avläsas i de av kommissionen ingivna tabellariska sammanställningarna. För första gången sedan vintern 1922 hade nu antalet till kommissionen rapporterade hjälpsökande arbetslösa överskridit siffran 100,000, men medan en klart påtaglig nedgång i arbetslösheten för tio år sedan inträtt, sedan kulminationspunkten passerats i januari 1922, hade någon otvetydig maximisiffra i arbetslöshetens utveckling ännu ej uppnåtts utan hade siffrorna under den hittills gångna delen av detta år stegrats för varje månad, om också den svaga ökningen under mars, av de preliminärt uträknade siffrorna att döma, syntes i det närmaste peka mot status quo och möjligheten av vikande arbetslöshet med den varmare årstidens inträde. Tydligt vore emellertid, att den oavslutliga tillväxten av arbetslöshetssiffrorna sammanhängde med att lågkonjunktorens verkningar börjat göra sig kännbara i snart sagt alla delar av landet, vilket jämväl kommit till uttryck i en stark ökning av antalet kommuner, som numera medelst månatlig rapportering trätt i förbindelse med kommissionen. Med arbetslöshetens ökning hade också anspråken på statens mellankomst blivit större, vilket påverkat alla områden av hjälpverksamheten. Medan kommissionen sålunda i sin senaste framställning i budgetfrågan utgått från att högst 12,000 arbetslösa skulle komma att erhålla placering i *de statliga reservarbetena* under vintern—våren 1932, därvid maximisiffrorna tänkts bli uppnådda under vårmånaderna, hade arbetarantalet redan under högvintern överskridit siffran 14,000 och beräknades ytterligare gå i höjden under vårens och försommarens lopp. På samma sätt förhölle det sig med *de statskommunala arbetena*. Medan i december 1931 det högsta antalet i dessa arbeten på en gång anställda för budgetåret 1931/1932 uppskattats till 3,500, vilken siffra beräknats för månaden mars, hade i verkligheten redan under februari månad antalet anställda här utgjort omkring 4,000. Än svårare hade det visat sig vara att hålla den kontanta *understödsverksamheten* inom gränserna för uppgjorda beräkningar. Medan antalet med statsbidrag understödda i december 1931 för månaderna januari, februari och mars 1932 uppskattats till respektive 10,000, 12,000 och 15,000, hade det faktiska antalet understödstagare innevarande år utgjort under januari 16,740 och under februari 21,481 och kunde motsvarande antal för mars månad preliminärt uppskattas till 24,200. Ökningen i antalet understödstagare sammanhänge delvis därmed att den mestadels med understödsverksamhet kombinerade *kursverksamheten* fått ett betydligt livligare uppsving i kommunerna än som tidigare antagits bli fallet. Under årets första kvartal hade pågått inalles 256 kurser på 73 olika platser i landet med tillsammans 4,700 deltagare. Statsbidrag hade beviljats till dessa kurser med sammanlagt 170,478 kronor. Slutligen förtjänade påpekas, att *väglånefonden* under senaste tiden tagits livligt i anspråk.

Rörande *sättet för bedrivande av hjälpverksamheten* under nästa budgetår har kommissionen anfört, att verksamheten syntes böra i huvudsak anordnas enligt samma grunder som hittills. Enligt kommissionen borde arbetslinjen och därvid i främsta rummet *de statliga reservarbetena* inom ramen av det ekonomiskt möjliga och tekniskt lämpliga ytterligare utvidgas, under det en beskärning av understödsverksamheten borde äga rum.

Kommissionen har i detta sammanhang framhållit, att kommissionen med hänsyn till statsmakternas direktiv rörande löneläget vid reservarbetena haft att beakta den förskjutning i nedåtgående riktning, som för närvarande påginge beträffande den allmänna lönenivån. Kommissionen hade därför gått i författning om att undersöka gällande grovarbetarlöner på den öppna arbetsmark-

naden och komme att verkställa de justeringar av lönenivån vid reservarbetena, vartill undersökningens resultat gäve anledning.

Rörande övriga former av hjälpverksamheten har kommissionen uttalat sig på följande sätt.

Liksom statens reservarbeten syntes även *de statskommunala reservarbetena* komma att öka i betydelse och omfattning under instundande budgetår. Ett påtagligen stegrat intresse för denna hjälpform hade under den gångna vintern kommit till synes bland kommunerna, icke minst landskommunerna.

Vad därefter anginge *den kontanta understödsverksamheten* hade, såsom nämnts, en betydande utvidgning av densamma befunnits påkallad under den gångna vintern. Kommissionen hade emellertid i görligaste mån eftersträvat att upprätthålla en viss lämplig avvägning mellan understöd och reservarbeten samt sistlidne höst jämväl i cirkulär till de kommunala arbetslöshetsorganen sökt förmå dem att — genom anordnande i mån av behov av reservarbete — lämna sin medverkan till dessa strävanden. I avsikt att främja nödig kontroll över understödsutdelningen hade kommissionen också uppmanat kommunerna att, där så befundes lämpligt och möjligt, kombinera åtnjutandet av understöd med skyldighet för understödstagaren att utföra sådan motprestation, varom gällande understödsförfattning innehölle vissa vägledande bestämmelser. Anordningar av detta slag hade för övrigt redan under den gångna vintern på flera håll vidtagits. Vidare hade i åtskilliga fall kommunernas uppmärksamhet blivit fäst på fördelarna av att de kontanta understöden helt eller delvis evalverades i förmåner in natura. Inkomna rapporter ådagalade, att åtskilliga kommuner redan dessförinnan på eget initiativ ansett sig böra bringa ett sådant system i tillämpning. Dessutom hade kommissionen nyligen i ett allmänt cirkulär erinrat de kommunala arbetslöshetsorganen om att gällande föreskrifter rörande sättet för hänvisning av arbetslösa till reservarbeten borde noga följas, så att intet eftersattes i fråga om ingående prövning av arbetsvillighet och hjälpbehov hos de arbetslösa.

Vidkommande slutligen *kursverksamheten* hade densamma tvivelsutan fyllt ett verkligt behov, och anledning funnes antaga, att verksamhetens upprätthållande efter nu uppdragna linjer och med beaktande av de under den senast gångna vintern gjorda erfarenheter skulle visa sig av värde även under nästa budgetår.

I fråga om *medelsbehovet för budgetåret 1932/1933* har arbetslöshetskommissionen i sin skrivelse den 15 april 1932 uttalat sig sålunda.

Att bedöma framtidsutsikterna på arbetsmarknaden vore för närvarande vanskligare än på länge. Då inga säkra tecken på en begynnande allmän omsvängning i konjunkturerna, knappast ens en säsongmässig ljusning, ännu kunna med bestämdhet förmärkas, syntes man icke för den närmaste framtiden kunna räkna med någon genomgående förbättring av arbetsmarknadsläget. I avsaknad av säkra hållpunkter för ett bedömande av konjunkturutvecklingens tendens och arbetsmarknadens därav beroende gestaltning vore det kommissionen nu, lika litet som tillförne, möjligt att förete någon tablå över hjälpverksamhetens sannolika kostnader under nästkommande budgetår. Till grund för en beräkning av medelsåtgången under nästa budgetår syntes därför för närvarande endast kunna läggas de kostnader, som hjälpverksamheten under den dittills tilländalupna delen av innevarande budgetår åsamkat staten. Med utgångspunkt från en sådan beräkningsgrund syntes erfordras, att i riksstaten för nästa budgetår upptoges ett anslag för ifrågavarande ändamål av 25 miljoner kronor eller 5 miljoner kronor mera än kommissionen beräknat i sin skrivelse

den 9 december 1931. Att under för handen varande omständigheter särskilt fastställa storleken av erforderlig medelsreserv vore för närvarande icke möjligt, vadan det angivna beloppet syntes få anses tillsviare innesluta jämväl sådan reserv.

Enligt kommissionens mening vore det icke påkallat, att något ytterligare belopp tillfördes kommissionens väglånefond, därest årets riksdag komme att lämna utan erinran en av Kungl. Maj:t i utsikt ställd anordning med förskotterande av automobilskattemedel till vägstyrelser och andra för att möjliggöra igångsättande av vissa även ur hjälpverksamhetens synpunkt önskvärda vägarbeten.

Då arbetslöshetskommissionen räknade med att de anslag, som hittills anvisats till arbetslöshetens bekämpande, komme att vara helt förbrukade vid utgången av löpande budgetår, och då hjälpverksamhetens kostnader för nästa budgetår, såvitt för närvarande kunde bedömas, ej syntes komma att understiga 25 miljoner kronor, måste hela sistnämnda belopp nyanvisas. Skulle emellertid förhållandenas utveckling medföra, att nu beräknat anslag icke bleve för ändamålet tillräckligt, syntes kommissionen vid lämplig tidpunkt under loppet av nästa budgetår få hos Kungl. Maj:t göra de framställningar och förslag, vartill den till äventyrs förändrade situationen kunde giva anledning.

Under hänvisning till det anförda har arbetslöshetskommissionen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen utverka anvisande för budgetåret 1932/1933 av ett anslag till bekämpande av arbetslösheten av 25 miljoner kronor.

Departements-
chefen.

Departementschefen har i ärendet anført följande:

»Arbetslösheten inom riket har under den gångna delen av året i samband med kända förhållanden av olika slag tagit en omfattning, varmed man ännu vid årsskiftet knappast ansåg sig behöva räkna. Inom de flesta yrkesgrenar har arbetstillgången minskats, och knappast på något område ser man sig i stånd att mera bestämt peka på en begynnande ljusning. Den vanliga nedgången i arbetslöshetens omfattning efter vinterns slut har detta år ännu icke kunnat skönjas, låt vara att detta delvis kan bero på tillfälliga orsaker.

Inför den mörka bild, som det nuvarande läget sålunda erbjuder, är det emellertid två omständigheter, som synas mig böra fasthållas. Den ena är att, hur oroväckande stor arbetslösheten än för närvarande är, den ändock icke på långt när har samma omfattning som under krisåren 1921 och 1922, då antalet anmälda arbetslösa, när det var som störst, utgjorde omkring 165,000 mot för närvarande ej fullt 110,000. Vidare kan erinras, att den nuvarande arbetslöshetskrisen berör så gott som hela världen och att vårt land ingalunda är särskilt illa lottat. Av en redogörelse, som återfinnes i en genom internationella arbetsbyrån i Genève utgiven, i dagarna utkommen publikation, framgår, att medan antalet arbetslösa enligt fackföreningarnas siffror i Sverige uppgår till omkring 24 % av arbetarantalet, utgör det procentuella antalet arbetslösa i de länder, där jämförelse kunnat göras, följande, nämligen för Tyskland 33 %, för Storbritannien och norra Irland 22 %, för Belgien 43.3 %, för Danmark 31.1 %, för Holland 33.6 %, för Schweiz 25 %, för Tjeckoslovakien 11.3 %, för Australien 28 %, för Canada 22 % och för Förenta Staterna 23.1 %, allt av antalet arbetare. Av de här nämnda länderna är det alltså endast Tjeckoslovakien, som befinner sig i nämnvärt

gynnsammare läge i förevarande avseende än Sverige. I Frankrike har enligt samma publikation antalet arbetssökande från mars 1931 till mars 1932 ökat från 60,000 till 340,000, och i Italien har motsvarande antal under samma tid stigit från 790,000 till 1,175,000.

Redan då jag preliminärt anmälde frågan om förevarande anslag till årets statsverksproposition anförde jag, att slutligt avgörande angående storleken av anslagsbeloppet för nästa budgetår uppenbarligen icke kunde då träffas. Jag anslöt mig därvid till arbetslöshetskommissionens uppfattning, att uppskattningen av medelsbehovet denna gång ställde sig svårare än tidigare, detta med hänsyn till den särskilt denna gång föreliggande vanskligheten att bedöma arbetsmarknadens framtida gestaltning. Kommissionen har ju också numera sett sig nödsakad att uppskatta medelsbehovet för nästa budgetår till ett belopp, som med icke mindre än 5 miljoner kronor överstiger det av kommissionen preliminärt beräknade och i statsverkspropositionen upptagna beloppet 20,000,000 kronor. Vid denna uppskattning har kommissionen, under betonande av omöjligheten att förutse utvecklingen på arbetsmarknaden under nästa budgetår och under inskräpande av att någon tendens till förbättring ännu icke kunnat spåras, ansett sig böra till grund för beräkningen av medelsbehovet lägga medelsåtgången under den hittills gångna delen av innevarande budgetår.

Även enligt min uppfattning är detta den grund, på vilken i nuvarande läge en anslagsberäkning bör byggas. Tyvärr synes man för närvarande knappast hava rätt att räkna med att läget, om man betraktar perioden såsom en helhet, under nästa budgetår skall bli bättre än under den nu löpande perioden. Tillräcklig anledning torde dock ej finnas att i nuvarande statsfinansiella läge belasta budgeten med större utgifter för ändamålet, än som kunna antagas bliva oundgängligen erforderliga. Såsom arbetslöshetskommissionen antytt lär det, i fall den nu ifrågasatta medelsanvisningen skulle bli otillräcklig, få såsom i motsvarande fall skett under innevarande budgetår bero på prövning vid en senare tidpunkt vad som då bör och kan åtgöras.

Med denna utgångspunkt och då jag *dels* delar arbetslöshetskommissionens uppfattning att de för dess nuvarande verksamhet till förfogande stående medlen — med bortseende från väglånefonden och från beräknad medelsreserv å 2,000,000 kronor — kunna antagas vara förbrukade med utgången av innevarande budgetår, vilket innebär, att kostnaderna för verksamheten under budgetåret beräknas uppgå till omkring 25 miljoner kronor (jämför prop. 15/1932 sid. 11 och 12), och *dels* såsom redan i statsverkspropositionen angivits utgår från att nuvarande grunder för arbetslöshetshjälpen skola under nästa budgetår lämnas väsentligen oförändrade, har jag anslutit mig till kommissionens uppfattning, att anslagsbeloppet för nästa budgetår bör bestämmas till 25,000,000 kronor.

Efter att sålunda hava angivit min ståndpunkt till själva den föreliggande huvudfrågan anhåller jag att få göra några kompletterande uttalanden rörande vissa punkter av det föreliggande ämnet.

I fjolårets proposition i ämnet anförde jag, att en ökning av arbetslöshetens omfattning och varaktighet borde föranleda en höjning av det procentuella an-

talet hjälpta i förhållande till hela antalet hjälpsökande. Trots den väldiga ansvällningen av sistnämnda antal har också en sådan höjning skett, i det att nämnda procenttal, som enligt senaste siffror utgör mellan 56 och 57, nu är väsentligt högre än någon gång tidigare under de senare åren. Detta resultat har visserligen kunnat uppnås endast genom en kraftig utökning av verksamheten med kontantunderstöd, något som dock med hänsyn till förhållandena synes mig berättigat, i den mån kontanthjälpen icke kommer att utsträckas över allt för lång tidrymd för en och samma individ.

Den omständigheten, att ett stort antal kommuner — särskilt i sådana trakter, där långvarig och omfattande arbetslöshet varit rådande — fått sin ekonomi försvagad, har också föranlett Kungl. Maj:t att i betydande omfattning medge en höjning av det regelmässigt utgående statsbidraget till statskommunala arbeten och kontantunderstöd; jag hänvisar i detta hänseende till den förut lämnade redogörelsen. I detta sammanhang bör emellertid icke förbises den fara, som enligt vad utvecklingen visat föreligger därutinnan, att, om tillsynen icke är tillräckligt effektiv, ersättning kan komma att utgå på samma gång av arbetslöshetsmedel och från fattigvården, något som tydligen medför allvarliga olägenheter icke endast av ekonomisk natur. Enligt vad jag förvissat mig om, har emellertid arbetslöshetskommissionen sin uppmärksamhet riktad på angelägenheten av en effektiv kontroll i detta hänseende.

Vad angår kursverksamheten för arbetslös ungdom, synes mig densamma efter de senast vidtagna åtgärderna hava kommit i en riktig utveckling, och jag förutsätter, att denna verksamhet bör fortgå under oförändrade former jämväl under nästa budgetår. Därigenom kommer hjälp att beredas de yngre arbetslösa på ett betydligt mera ändamålsenligt sätt än tidigare. Av den i det föregående omnämnda undersökning, som arbetslöshetskommissionen verkställt rörande arbetslöshetshjälpens fördelning på olika arbetargrupper, har det framgått, att även lant-, skogs- och flottningsarbetare till avsevärt antal kommit i åtnjutande av sådan hjälp. I anslutning till tidigare uttalanden från riksdagens sida förutsätter jag, att dessa arbetargrupperns hjälpbehov skall, i den mån förhållandena så påkalla, jämväl i fortsättningen vederbörligen beaktas.

Ävenledes utgår jag från att det belopp av 500,000 kronor, som enligt beslut av 1932 års riksdag står till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter prövning av Kungl. Maj:t användas för främjande av företagsverksamhet, varigenom i största möjliga utsträckning ökade arbetstillfällena må kunna beredas, skall kunna för enahanda ändamål användas även under nästa budgetår.

Som förut erinrats har den till arbetslöshetskommissionens förfogande stående så kallade väglånefonden, från vilken i form av lån förskott lämnas å statsbidrag till vägbyggnadsföretag, genom beslut innevarande år höjts från 1,000,000 till 2,000,000 kronor. Arbetslöshetskommissionen har nu icke föreslagit någon ytterligare utökning av fonden. Därvid har emellertid kommissionen utgått från att riksdagen skall lämna utan erinran vad chefen för kommunikationsdepartementet i proposition (nr 211) till årets riksdag anfört därom att han vore beredd att förorda, att Kungl. Maj:t efter vederbörliga förberedelser verkställde en fördelning förskottsvis av automobilskattemedel i och för

igångsättande av nya vägbyggnadsarbeten, vilka vore av beskaffenhet att kunna tilldelas bidrag av automobilskattemedel och vilkas omedelbara påbörjande funnes påkallat för lindrande av arbetslöshet. Då jag anslutit mig till kommissionens uppfattning på denna punkt, har även jag utgått från nämnda förutsättning. Skulle den av chefen för kommunikationsdepartementet ifrågasätta anordningen icke komma till stånd, lär det bliva erforderligt att på en eller annan väg söka åstadkomma en utökning av väglänefonden.

Vid behandlingen av förevarande ärende har jag tagit under överbäggande ett flertal till Kungl. Maj:t eller chefen för socialdepartementet ställda framställningar, i vilka påyrkas förändringar i olika hänseenden av nu gällande regler för statens åtgärder till bekämpande eller lindrande av arbetslösheten. Bland dessa framställningar må här nämnas sådana från landstingens norrlandskommitté, från Norrbottens socialdemokratiska partidistrikt, från Sundbybergs stad samt från landsorganisationen i Sverige genom landssekreterariatet. I den mån dessa framställningar syfta till införande av arbetslöshetsförsäkring torde de få bliva föremål för bedömande i senare sammanhang. Här vill jag endast med hänsyn till vad som i framställningar från norrlandshåll anförts rörande de speciella svårigheter, som arbetslöshetskrisen medfört för Norrland, erinra om vissa av de åtgärder, som under senaste tiden vidtagits i sådana hänseenden, som avses i framställningarna. Sålunda har årets riksdag höjt anslaget till ödebygdsvägar i bland annat Norrbottens län med 100,000 kronor till 1,000,000 kronor. Vad angår bidragen till vägföretag, kan Kungl. Maj:t, då särskilda skäl föreligga och fråga ej är om nyanläggning av landsväg eller vanlig bygdeväg, medgiva förhöjd bidragsprocent. Vid prövningen av dylika frågor beaktas jämväl arbetslöshetssynpunkten. I årets statsverksproposition har emellertid under sjätte huvudtiteln föreslagits, att till nyanläggning av landsvägar och vanliga bygdevägar, som utföras till arbetslöshetens lindrande, ett fyllnadsbidrag skall kunna lämnas av länens automobilskattefonder, varigenom dessa slag av arbeten skulle för dylika fall jämföras med andra vägföretag. Med hänsyn till önskemålet om ökad snabbhet vid upprättande av planer till vägföretag och vid granskning av dylika planer har ytterligare i sjätte huvudtiteln av årets statsverksproposition givits uttryck för den uppfattningen, att vägingenjörerna i de norrländska länen skulle för vissa dem åvilande göromål beträffande byggande av ödebygdsvägar och tillfartsvägar till inlandsbanan kunna få anlita särskilda biträden. Häremot har riksdagen ej uttalat någon erinran. Dessutom har riksdagen godkänt Kungl. Maj:ts av enahanda anledning framställda förslag att tillfälliga vägingenjörsassistenten skulle få anställas i ett antal län, där behov av förstärkning föreläge, med början redan med våren 1932. Beträffande i en av framställningarna berört spörsmål om medel för anordnande av Haparanda uthamn må nämnas, att riksdagen för nästa budgetår anvisat av Kungl. Maj:t för ändamålet äskat belopp å 200,000 kronor. Ävenledes har riksdagen för nästa budgetår för fortsattande av inlandsbanebygget anvisat anslag av 4,000,000 kronor.

I det föregående har jag såsom min ståndpunkt angivit, att anslaget till bekämpande av arbetslösheten bör för nästa budgetår bestämmas till 25,000,000

kronor — eller 5,000,000 kronor mer än som preliminärt beräknats i statsverkspropositionen — att utgå enligt i huvudsak samma grunder som gälla för närvarande. Enligt vad jag inhämtat av chefen för finansdepartementet kommer denne att senare under riksdagens lopp framlägga förslag rörande sätet för anskaffande av medel till täckande av den sålunda beräknade merkostnaden.»

Motioner. I samband med Kungl. Maj:ts förevarande proposition har utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen:

dels två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 109, inom första kammaren av herr *G. Möller* m. fl. och den andra, nr 195, inom andra kammaren av herr *P. A. Hansson* i Stockholm m. fl., vari hemställts, bland annat, att riksdagen måtte för budgetåret 1932/1933 till motverkande av arbetslösheten anvisa ett extra reservationsanslag av 20 miljoner kronor att användas huvudsakligen till kontantunderstöd och i överensstämmelse med i motionerna angivna grunder;

dels en inom första kammaren av herrar *I. Holmgren* och *J. Bergman* väckt motion, nr 91, däri hemställts, att riksdagen vid bifall till motionen nr 90 i första kammaren om extra tobaksskatt och tullförhöjning å kaffe måtte besluta, att inflytande medel skola ställas till Kungl. Maj:ts disposition för finansiering av åtgärder till arbetslöshetens bekämpande;

dels en inom första kammaren av herr *J. Pålsson* väckt motion, nr 141, vari föreslagits, att riksdagen ville besluta, att kommun, som på egen bekostnad bereder arbetstillfällen för arbetslösa inom kommunen, icke får besluta, att högre timlön eller ackordslön härför utbetalas än 20 % under den i orten gällande normala grovarbetarelönen;

dels en inom andra kammaren av herr *O. Osberg* väckt motion, nr 18, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de kommuner, vars sammanlagda skatteutskylder överstiga 12 kronor per skattekrona, skola befrias från utgift till bekämpande av arbetslösheten;

dels en inom andra kammaren av *samme motionär* väckt motion, nr 104, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta utreda planläggning av nyttiga arbeten på lång sikt, för statens räkning, i syfte att bereda arbetslösa anställning;

dels en inom andra kammaren av herr *B. Mogård* väckt motion, nr 42, vari hemställts, att riksdagen ville vidtaga sådan ändring i de för statens arbetslöshetshjälp gällande direktiven, att ökade möjligheter till kontantunderstöd lämnas i motionen berörda grupper,

samt att utredning verkställs i syfte att bereda lämpliga reservarbeten åt arbetslösa, som förut sysselsatts inom de merkantila yrkena och som sakna fysiska förutsättningar för hårt kroppsarbete;

dels ock slutligen en inom andra kammaren av herr *Verner Karlsson* m. fl. väckt motion, nr 542, däri hemställts,

att riksdagen till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1932/1933 måtte anvisa ett extra reservationsanslag av kronor 140,000,000 att användas

till anordnande av statliga och kommunala arbeten för de arbetslösa samt till kontantunderstöd för de arbetslösa, vilka icke kunna beredas arbete;

att riksdagen måtte upphäva de nu gällande direktiven för arbetslöshetsverksamheten och föreskriva, att arbetslöshetskommissionen avskaffas samt att hjälpverksamheten för de arbetslösa organiseras så, att ledningen därav lägges direkt under socialdepartementet och under detsamma sorterande organ;

att de genom staten och kommunerna för de arbetslösa anordnade arbetena betalas med avtalsenliga löner samt att riksdagen, vid beviljande av ovan påyrkade anslag, måtte fastställa sådana direktiv, att alla arbetslösa i möjligaste mån beredes arbete och att, därest i något fall arbete ej kan beredas de arbetslösa, dessa beviljas tillräckligt kontant understöd.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionerna.

Såsom de i propositionen lämnade uppgifterna giva vid handen och allmänt känt är, har arbetslösheten under de gångna månaderna av innevarande år tagit en omfattning, som måste betraktas såsom synnerligen oroväckande. Med den varmare årstidens inbrott bör dock någon ljusning kunna förväntas inträda, som bör kunna medgiva en begränsning av den understödsverksamhet, varom nu är fråga.

Enligt den föreliggande propositionen skulle statens hjälpverksamhet för arbetslösa under nästkommande budgetår utövas efter i huvudsak samma linjer som hittills. Härtill får utskottet giva sin anslutning. Motionsvis (II:104) har, såsom nämnts, hemställts om utredning angående planläggning av nyttiga arbeten på lång sikt i syfte att bereda arbetslösa anställning. Med anledning härav vill utskottet hava uttalat, att utskottet, med hänsyn till det försvarade budgetära läget, förutsätter, att största möjliga omsorg iakttages vid valet av lämpliga objekt för reservarbetens utförande.

Såsom av statsrådsprotokollet framgår, har arbetslöshetskommissionen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 april 1932 anmält, att kommissionen, med hänsyn till statsmakternas direktiv rörande löneläget vid reservarbetena, beaktat den förskjutning i nedåtgående riktning, som för närvarande pågår beträffande den allmänna lönenivån samt att kommissionen därför gått i författning om att undersöka gällande grovarbetarlöner på den öppna arbetsmarknaden och att den komme att verkställa de justeringar av lönenivån vid reservarbetena, vartill undersökningens resultat gäve anledning. Utskottet vill med avseende härå framhålla angelägenheten av att därvid tillbörlig hänsyn tages till löneförhållandena inom jord- och skogsbruk.

I övrigt vill utskottet framhålla, att verksamheten bör, så långt ske kan, inriktas på att inom ramen av tillgängliga anslag bereda arbete åt största möjliga antal arbetslösa.

Vad beträffar storleken av det anslag, som äskats för nästkommande budgetår för nu berörda ändamål, har utskottet funnit sig böra tillstyrka anvisandet av det av Kungl. Maj:t ifrågasatta beloppet å 25,000,000 kronor. Det i motionen I:91 av herrar Holmgren och Bergman framförda yrkandet torde icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd med hänsyn till den utgång, den av dem i sagda motion åberopade motionen I:90 erhållit inom riksdagen.

*Utskottets
yttrande.*

Av vad sålunda anförts framgår, att utskottet icke kunnat ansluta sig till de synpunkter, som framförts i de av herrar Möller m. fl. och P. A. Hansson m. fl. väckta motionerna I: 109 och II: 195, liksom ej heller till de yrkanden, som framställts i den av herr Karlsson i Grängesberg m. fl. väckta motionen, II: 542.

Vad härefter angår den av herr Pålsson väckta motionen, I: 141, får utskottet framhålla, att ett bifall till motionen skulle komma att innebära ett sådant intrång på den kommunala självstyrelsen, att utskottet redan av principiella skäl måste avstyrka densamma.

Även den av herr Osberg väckta motionen, II: 18, som till sin innebörd är att hänföra till den under utredning befintliga frågan om skatteutjämning, får utskottet avstyrka med erinran om, att, enligt vad statsrådsprotokollet utvisar, Kungl. Maj:t med hänsyn till den omfattning, arbetslösheten på många håll erhållit, och de stora svårigheter, varmed åtskilliga kommuner haft att kämpa, beviljat statsbidrag ända upp till 90 procent av kostnaderna för ifrågavarande hjälpverksamhet.

Vad slutligen beträffar den av herr Mogård väckta motionen, II: 42, vill utskottet framhålla, att, enligt vad erfarenheten visat, de i motionen framförda önskemålen kunna tillgodoses med nu gällande direktiv.

På grund av vad sålunda anförts och då utskottet i övrigt icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet hemställa,

I:o) att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herrar Möllers m. fl. och P. A. Hanssons m. fl. samt Karlssons i Grängesberg m. fl. ovanberörda motioner, I: 109, II: 195 och 542, i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 25,000,000 kronor.

II: o) att herrar Holmgrens och Bergmans motion I: 91 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

III:o) att herr Pålssons motion I: 141 icke må vinna riksdagens bifall;

IV:o) att herr Osbergs motion II: 18 ej heller må av riksdagen bifallas;

V:o) att herr Osbergs motion II: 104 må anses besvarad genom vad utskottet ovan anfört; samt

VI:o) att herr Mogårds motion II: 42 likaledes må anses besvarad genom vad utskottet anfört.

Stockholm den 31 maj 1932.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Kvarnzelius*, *Bergqvist*, *Nilsson* i Gränebo, *Svensson* i Kompersmåla, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Wallis*, *P. A. Bergström*, *Carlsson* i Gävle, *Thelin*, *Pauli* och *Nylander*, samt

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Bengtsson* i Norup, *Törnkvist* i Karlskrona, *Strindlund*, *Olsson* i Blädinge, *Wigforss*, *Olofsson* i Digernäs, *Andersson* i Höör, *Lindskog*, *Järte* och *Persson* i Falla.

Reservationer:

1) av herrar *Bergqvist*, *Nilsson* i Gränebo, *Svensson* i Kompersmåla, *Thelin*, *Nylander*, *Strindlund*, *Olsson* i Blädinge, *Olofsson* i Digernäs, *Lindskog*, *Järte* och *Persson* i Falla, vilka ansett att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Såsom de — — — — — nu är fråga.

Enligt den — — — — — reservarbetens utförande.

Såsom av — — — — — jord- och skogsbruk. Såsom konjunkturerna gestalta sig, äventyrar man eljest, att de enskilda företagarna vid sin lönesättning mångenstädes icke kunna upptaga tävlan med de löner, som utbetalas vid reservarbetena. Detta kan leda till svåra olägenheter vid arbetslöshetens bekämpande i form av dels minskning av arbetstillfällena i öppna marknaden och dels benägenheten för kvarstannande vid reservarbetena.

I övrigt — — — — — antal arbetslösa. Vid arbetslöshetskommissionens samarbete med kommunerna bör större hänsyn tagas till ändamålsenligheten och omfattningen av dessas egna åtgärder för arbetslöshetens bekämpande i förhållande till deras egna ekonomiska resurser.

Utskottet vill vidare hava uttalat önskvärdheten av att plats beredes inom kommissionen jämväl för representant för jord- och skogsbrukets intressen.

Vad beträffar — — — — — hemställa.»

2) av herrar *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Wallis*, *P. A. Bergström*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss* och *Andersson* i Höör, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Såsom de i propositionen lämnade uppgifterna giva vid handen och allmänt är känt, har arbetslösheten under senare tid tagit en omfattning, som måste betraktas såsom synnerligen oroväckande. Arbetstillgången har minskats inom flertalet yrkesgrenar, och knappt på något område synes man kunna peka på någon nämnvärd ljusning. Större krav än på länge måste därför ställas på det allmännas åtgärder till minskande av arbetslöshetens menliga följder, vilka eljest skulle kunna tillfoga samhället allvarlig skada.

Enligt den föreliggande propositionen skulle statens hjälpverksamhet på ifrågavarande område under nästkommande budgetår utövas efter i huvudsak samma former som hittills.

I överensstämmelse med vad i motionerna I:109 och II:195 framhållits, anser utskottet däremot för sin del, att den nu rådande exceptionella arbetslösheten oavvisligen kräver, att arbetslöshetskommissionens verksamhet, så länge densamma fortgår, bedrivs efter långt mera humana regler än hittills skett. Utskottet, som för sin del hyser den uppfattningen, att kommissionens verksamhet bör snarast möjligt avvecklas, vill särskilt framhålla angelägenheten av att hjälpverksamheten så anordnas, att densamma kommer att omfatta alla oförvitliga, utan eget förvållande arbetslösa och att i sådant syfte den kontanta understödsverksamheten bedrivs i all den utsträckning, förhållandena påkalla. Vad sistnämnda verksamhet beträffar, måste, bland annat, det förhållandet tagas i betraktande, att då, enligt vad påvisas kan, de av arbetslösheten hårdast drabbade kommunerna i sin beskattning nått fram till eller över den ekonomiska bristningsgränsen staten icke bör undandraga sig att i långt större omfattning än hittills skett medverka till lämnande av kontantunderstöd dels genom att låta det statliga bidraget komma ett större antal arbetslösa till godo och dels genom att i större omfattning höja statens procentuella andel i det sammanlagda statliga och kommunala understödsbeloppet. På sätt i förberörda motioner framhållits, kan ju ock en statens understödspolitik av detta slag hänföras till en kommunal skatteutjämning, framtvångad av ojämnheten i den kommunala skattebelastningen de olika kommunerna emellan. Det synes utskottet angeläget, att arbetslöshetshjälpen fördelas mellan staten och kommunerna på sådant sätt, att de senares bördor icke bliva mera betungande än avsikten från början var med den statliga hjälpverksamhetens inrättande.

I detta sammanhang vill utskottet ock framhålla angelägenheten av att, då förhållandena på arbetsmarknaden aktualiserat en genomgripande revision av nu ifrågavarande hjälpverksamhet, nödhjälpslönerna fastställas med fullt beaktande av regeln, att de arbetslösa »kunna bereda sig uppehälle på den fastställda nödhjälpslönen». Alla arbeten till arbetslöshetens bekämpande, vilka, så långt möjligt är, böra planläggas på lång sikt, (motionen II:104) böra enligt utskottets mening, så snart omständigheterna det medgiva, förläggas till öppna marknaden, och avstängning från arbetslöshetshjälp bör endast drabba den, som deltagar i strejk eller är föremål för lockout. Utskottet vill likaledes såsom sin mening hava uttalat, att arbetsplats, vid vilken arbetskonflikt pågår, ej bör räknas till den öppna marknaden arbetstillfällen och att sålunda arbetslös icke må anses skyldig att taga anställning å sådan arbetsplats vid äventyr att arbetslöshetshjälpen eljest indrages.

Vad beträffar storleken av det anslag, som för nästkommande budgetår bör beviljas för nu berörda ändamål, har utskottet funnit sig böra stanna för att, jämte erforderligt anslag för beredskapsarbeten, det av Kungl. Maj:t ifrågasatta beloppet å 25,000,000 kronor anvisas för ändamålet ifråga. Det i motionen I: 91 av herrar Holmgren och Bergman framförda yrkandet torde icke

böra föranleda någon riksdagens åtgärd med hänsyn till den utgång den av dem i sagda motion åberopade motionen I: 90 erhållit inom riksdagen.

Att, på sätt föreslagits, det belopp av 500,000 kronor, som enligt beslut av årets riksdag står till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter prövning av Kungl. Maj:t användas till främjande av företagsverksamhet, må för enahanda ändamål användas jämväl under nästa budgetår, har ej givit utskottet anledning till erinran.

Såsom ovan framhållits, hyser utskottet den uppfattningen, att arbetslöshetskommissionens verksamhet bör snarast möjligt avvecklas. Utskottet förväntar för den skull, att utredning härutinnan skyndsammast igångsättes och att förslag till eventuellt nytt organ för verksamhetens bedrivande förelägges riksdagen.

Med hänsyn till den ståndpunkt, utskottet sålunda intagit till förevarande spörsmål, har utskottet givetvis icke kunnat biträda det i motionen I: 141 framställda yrkandet, att kommun, som på egen bekostnad bereder arbetstillfällen för arbetslösa inom kommunen, icke må besluta, att högre timlön eller ackordslön må utbetalas än 20 procent under den i orten gällande normala grovarbetarelönen. Med erinran om, att, enligt vad statsrådsprotokollet utvisar, Kungl. Maj:t med hänsyn till den betydande omfattning, arbetslösheten på många håll erhållit, och de stora svårigheter, varmed åtskilliga kommuner haft att kämpa, beviljat statsbidrag med ända upp till 90 procent av kostnaderna för ifrågasvarande hjälpverksamhet och då, enligt vad ovan anförts, utskottet förordat en höjning av statens procentuella andel i det sammanlagda statliga och kommunala understödsbeloppet, har utskottet ej heller kunnat förorda det i motionen II: 18 framförda förslaget om befrielse för vissa kommuner från utgifter till arbetslöshetens bekämpande.

Motionen II: 142 torde få anses besvarad med vad utskottet ovan anført.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, får utskottet alltså hemställa,

I:o) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herrar Möllers m. fl. och P. A. Hanssons m. fl. ovanberörda motioner, I: 109 och II: 195, till bekämpande av arbetslösheten enligt de riktlinjer, utskottet förordat, för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 25,000,000 kronor;

II:o) = — — — — —

III:o) = — — — — —

IV:o) = — — — — —

V:o) = — — — — —

VI:o) = — — — — —

VII:o) att herr Karlssons i Grängesberg m. fl. motion, II: 542, i vad den ej må anses besvarad genom vad utskottet anført, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»